

B & T

ART HABITAT

ART HABITAT

Bakgrunn & Tema

Masteroppgave i arkitektur

NTNU

vår 2011

Magnus Haugen

BAKGRUNN & TEMA *Innhold*

Tema

Problemstilling

Program & Aktivitet

Tomt

Kilder

Da jeg skulle utvikle denne diplomoppgaven så jeg muligheten for å utforske ulike **tema** som fascinerer meg som arkitektstudent og samtidig engasjerer meg på det personlige plan. På denne måten er prosjektet et speilbilde av meg selv, og arbeidsprosessene et forsøk på å utvikle meg som arkitekt.

Som person sitter jeg inne med et stort samfunnsengasjement, er lidenskapelig interessert i kultur og har et stort hjerte for byen min, Trondheim. Dette reflekteres i oppgaven jeg har valgt, hvilken kontekst den har og hvordan jeg tilnærmer meg den.

KUNSTMILJØET I TRONDHEIM :

I første halvdel av 1900-tallet var Trondheims rolle som kunstby av stor betydning, både lokalt og nasjonalt. Trøndermaler var et hedersbegrep og byen hadde et sterkt og vitalt kunstmiljø.

Siden den gang har kunstbyen Trondheim sakte, men sikkert forfalt. I dag preges miljøet av lavt aktivitetsnivå, manglende debatt, fraflytting av kunstnere og et nærmest ikke-eksisterende engasjement hos byens befolkning. Og det ser på ingen måte ut som man går lysere tider i møte.

Kunstmiljøet i Trondheim trenger en formidabel styrking for å kunne måle seg med eksempelvis Bergen. Det finnes ingen enkle løsninger, og problemene er mange, men den negative utviklingen vil bare fortsette om man ikke greier å omforme ord til handling. Kunsthall har vært et brennhett diskusjonstema i mange år, og vil være et steg i riktig retning, men kan ikke alene gi det løftet som byen trenger.

ART HABITAT blir mitt innspill til debatten. En idé utviklet på bakgrunn av samtaler med kunstnere for å styrke Trondheims kunstmiljø.

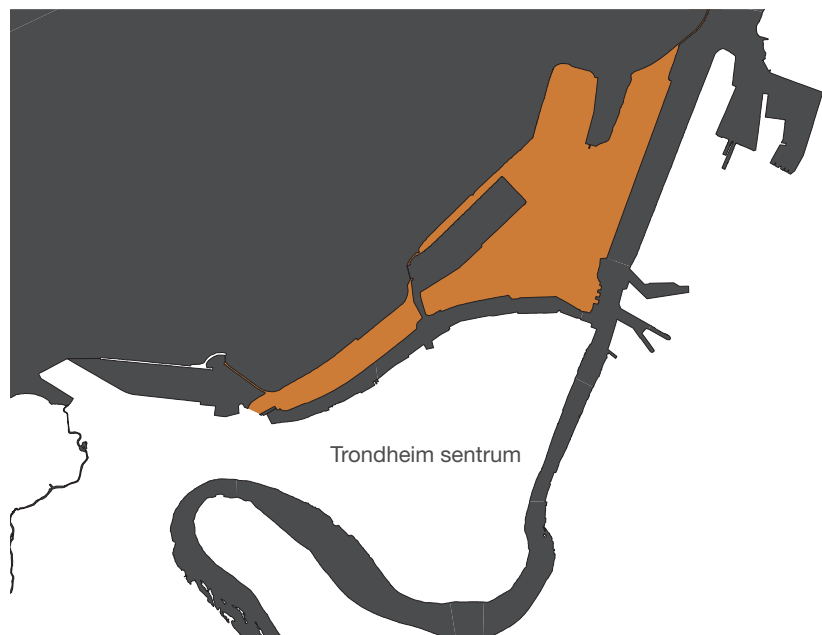
BRATTØRA :

Brattøra er en bydel med svært sentral beliggenhet i Trondheim som skiller sentrum fra Trondheimsfjorden i nord. Jernbaneverket og Trondheim Havn er de største aktørene i området, og har gjort dette til byens knutepunkt for både gods- og persontrafikk, på land og til vanns.

I dag derimot, så gjennomgår Brattøra store forandringer. Det er foretatt flere byplanmessige grep i området, som for tiden er byens største byggeprosjekt med en rekke bygg under oppføring. Det er en utvikling som har vært gjenstand for stor begeistring, ettersom Trondheim er i ferd med å få en revitalisert bydel som knytter seg sterkere til både sentrum og fjorden. Samtidig har byplanprosjektet mottatt en del kritikk, og det er særlig et tema som har vært aktuelt:

Hvordan skaper man levende offentlige byrom på Brattøra?

Spørsmålet fremstår på mange måter som et paradoks, for det er nettopp i bykjernen man forventer å finne spenning, aktivitet og yrende liv. En høy tetthet av mennesker garanterer ikke nødvendigvis levende byrom, og i dette konkrete tilfellet er mangelen på mennesker av stor bekymring. De sentrale delene av Brattøra er nemlig planlagt uten boliger og minimalt med publikumsrettet virksomhet. Så hvordan går man da frem for å aktivisere bydelens offentlige rom?

illustrasjon 1
brattøra

illustrasjon 2
kunstinstitusjoner

- BRATTØRA
- FORENINGER
- GALLERI
- ARBEIDSFELLESSKAP
- UTDANNING

SAMMENFALLENDE INTERESSER :

Tidlig i utviklingen av denne oppgaven viste det seg at de ulike temaene knyttet til Brattøra og kunstmiljøet i Trondheim hadde sammenfallende interesser som potensielt kunne styrke hverandre.

Det er planlagt mye næringsvirksomhet på Brattøra som ikke er med på å skape levende offentlige rom. Dermed er det et sårt behov for publikumsrettet virksomhet i området. Samtidig er det mangel på arbeidsplasser for kunstnere i byen og et behov for å skape større engasjement for kunst, både internt i miljøet og blant Trondheims befolkning. Med dette som bakgrunn begynte ideen om et kunstsenter å ta form.

Et publikumsrettet kunstsenter kan gi ny tilstrømning av mennesker til bydelen, og vil sammen med store institusjoner som Rockheim og Pirbadet gjøre området mer attraktivt for annen publikumsrettet virksomhet. Samtidig er beliggenheten ideell for en kunstinstitusjon som kan være med på å samle miljøet i byen. Brattøra er det eneste sentrumsnære området i Trondheim uten noen form for kunstnerisk virksomhet, men nesten hele kunstmiljøet ligger innefor en radius på 1,7 km (se ill. 2).

Som de aller fleste arkitektstudenter har jeg en stor og vid interesse for kultur og har besøkt en hel del kunstgallerier i inn og utland. Det er en sann fornøyelse å vandre fra det ene rommet til det neste og oppleve det uendelige spekteret av kunst som eksisterer og stadig overrasker meg. Men jeg tror jeg snakker for alle som arbeider innenfor kreative fagfelt at det er de dypere spørsmålene som får meg til å komme tilbake gang etter gang. Hvor kom inspirasjonen fra? Hva er drivkraften? Hvilken teknikk ble brukt der? Hva er meningen? Og så videre.

Derfor er det ingenting som gjør meg mer fornøyd når jeg en sjelden gang kommer over prosessarbeid fra en kunstner eller en dokumentarfilm. Slike opplevelser gir et lite innblikk i et miljø som i stor grad er lukket for omverdenen.

Høsten 2010, i forberedelsene til denne diplomoppgaven, var jeg i Berlin hvor jeg blant annet besøkte en rekke kunstgallerier. Ideen hadde vært med meg en stund, men mens jeg satt og så på en dokumentarfilm om en eller annen kunstner så slo det meg:

Hvorfor ikke skape et sted for utstilling av kunstneriske arbeidsprosesser?

Ideen var spennende og passet godt med mine tidligere ideer om å skape et kunstsenter med basis i et arbeidsfellesskap for kunstnere.

Kunstnerens arbeidssted er hvor ideer oppstår, kreativiteten utfolder seg og skapelsen av kunst skjer. På mange måter kan atelieret ansees som kunstens fødested og hjem. Det er her, i disse omgivelsene, at man kan oppleve kunsten i sin naturligste form.

Hvorfor?

Fordi skapelsen av kunst ikke er en isolert prosess skapt av kunstneren selv. Det ligger alltid en krevende arbeidsprosess til grunn, og den formes av ytre påvirkninger som natur, kultur, sosiale relasjoner, arbeidsstedets romlige egenskaper osv. Konteksten gir føringer for hvordan kunsten utvikler seg og oppfattes av mennesker.

ART HABITAT er stedet hvor man kan oppleve kunstens tilblivelse og de prosesser som ligger bak.

PROBLEMSTILLING *Oppgave*

Denne diplomoppgaven ligger i spenningsfeltet mellom et arbeidsfellesskap for kunstnere og det offentlige rom.

Med dette som utgangspunkt ønsker jeg utforme kunstsenteret ART HABITAT på Brattøra; et utstillingsrom for kunstneriske arbeidsprosesser, en læringsarena og en møteplass for kunstnere og byens befolkning med utgangspunkt i et arbeidsfellesskap for kunstnere.

PROBLEMSTILLING *Forutsetninger & Premisser*

TOMT:

Søket etter tomt for kunstsenteret begrenses til Brattøraområdet. Samtidig begrenser jeg søket til å ikke gjelde allerede regulerte bygg.

Årsaken til denne begrensningen er at jeg allerede har forutsatt at planene for Brattøra er problematiske fordi det kun er regulert kontorbygg i området.

INFRASTRUKTUR:

Nordre avlastningsveg (nye E6) som ble ferdigstilt i 2010 går gjennom de sentrale delene av Brattøraområdet, men har fått regulert ny trase som går gjennom jernbaneverkets godsterminal lengre sør. Årsaken for denne reguleringen er at det er stor sannsynlighet for at godsterminalen blir flyttet grunnet kapasitetsproblemer. Det vil si at området for godsterminalen åpnes som mulig tomt for ART HABITAT.

ØKONOMI:

Opgaven tar ikke for seg spørsmål knyttet til finansiering av dette bygget.

Foruten dette så forutsettes det at virksomheten driftes non-profit av en stiftelse sammensatt av kunstnerne i arbeidsfellesskapet. Dette krever at kunstnerne selv bidrar til driften av denne institusjonen, som er vanlig praksis ved arbeidsfellesskap for kunstnere.

illustrasjon 3
ny trase for nordre avlastningsveg

illustrasjon 4
godsterminalen

PROGRAM & AKTIVITET *Funksjonsprogram*

PUBLIKUMSOMRÅDE:

Resepsjon + kontor
Kafé
Design- og kunsthandel
Utstilling
Auditorium
Publikumstoalett

ADMINISTRASJON:

Kontor
Møterom
Personalrom
Varemottak
Avfallsrom
Toalett

ARBEIDSPASS:

Atelier
Gjesteatelier
Møterom
Felleskjøkken
Kunstlager
Toalett

FELLESVERKSTED

Verkstedkontor
Varemottak
Prosjektrum
Treverksted + lager
Metallverksted + lager
Grafikkverksted
Foto- og Videoverksted + mørk-
erom
Datarom
Dusj og garderobe

GJESTEBOLIGER:

Boliger for gjestekunstnere

TEKNISK:

Teknisk
Vaskesentral
Bøttekott

UTOMHUS:

Utstillingsrom
Uteverksted

ARBEID:

Arbeidsfellesskapet

Kunstsenterets mest grunnleggende funksjon er å fungere som en god arbeidsplass for kunstnere. Det vil skapes atelier for ca 20 kunstnere samt verksteder for tre, metall, grafikkog foto og video, prosjektrum og møte-/samtalerom. Det lages også plass for et uteverksted der større og grovere arbeid vil skje, for eksempel støping mv.

Hver enkelt kunstner har ulike krav knyttet til arbeidsplassens størrelse, en fotograf trenger ikke like mye plass som en skulptør for eksempel. Det er derfor fornuftig å skape atelierer i forskjellige størrelser. Leieprisen for kunstnerne vil også variere noe etter antall kvadratmeter.

Et viktig element i arbeidsfellesskapet er atelier for gjestekunstnere. Kunstnere vil gjerne ha samme arbeidsplass i flere år fremover, og det er derfor viktig at arbeidsfellesskapet tilføres nye impulser med jevne mellomrom. Gjestekunstnere med en annen bakgrunn og tilnærming til det kunstneriske arbeidet vil kunne tilføre ART HABITAT nyskaping.

Utleie av fasiliteter

På grunn av generell mangel på verksted og prosjektrum for kunstnere i Trondheim vil Art Habitat drive med korttidsutleie av fasilitetene sine. Dette vil også gi senteret større økonomisk trygghet.

LÆRING:

Det er ønskelig at ART HABITAT skal bli et senter for kunnskap innenfor det kunstneriske virket i Trondheims regionen, ikke bare for kunstnere, men også for publikum. For at senteret skal få en slik status så iverksetter jeg noen tiltak:

Bibliotek

Et oppdatert bibliotek skal tilføre ART HABITAT, kunstmiljøet og publikum de ressursene som er nødvendig for å holde seg oppdatert med hva som skjer ute i verden. En mulighet kan vært å få til et samarbeid med Folkebiblioteket i Trondheim. En egen avdeling for kunst på Brattøra kan avlaste Hovedbiblioteket i Trondheim sentrum som lider av plassmangel.

Kurs & Konferanse

Engasjementet og aktiviteten i det lokale kunstmiljøet er som nevnt tidligere ganske lav. Kunstsenteret har potensialet til å bli en naturlig møteplass for kunstnere i Trondheim og omegn ved å drive kontinuerlig kurs- og konferansevirksomhet.

Forelesninger & filmvisninger

En annen ting som kan være med på å styrke kunstmiljøet er kontinuitet i aktiviteten, som ukentlige forelesninger og filmvisninger arrangert av senterets egne kunstnere og gjestekunstnere.

Workshops

Med jevne mellomrom skal man også invitere til workshops ved ART HABITAT med spesielt fokus på kunstneriske arbeidsprosesser. Målet er å lære bort og samtidig få til nyskaping.

UTSTILLING:

Arbeidsfellesskapet

Utstillingens hovedattraksjon er arbeidsfellesskapet. Alle delene av arbeidsplassen til kunstnerne gjøres tilgjengelige, men med noen begrensninger. Kunstnerne må selv ha mulighet til å regulere tilgjengeligheten til atelierene og prosjektrømmene. Det skal være mulig å arbeide helt uforstyrret, men samtidig åpne opp for publikum, få innspill, selge egen kunst osv.

Egen erfaring fra arkitektstudentenes eget verksted, som mer eller mindre er visuelt åpne, er at det ikke gjør så mye at folk utenfra betrakter meg mens jeg jobber. Arbeidet er hovedsaklig fysisk og ikke så personlig, derfor kan man tillate at en betraktes av andre. Det samme prinsippet for tilgjengelighet tror jeg kan overføres til kunstverksted. Publikum får ikke komme inn, men kan betrakte kunstneren fra utsiden.

Bibliotek, kunst- og designhandel

Disse funksjonene er ikke typiske utstillingsobjekter eller direkte knyttet til arbeidsprosessene, men de er resurser som er viktige for arbeidet. Det er viktig å vise alle sider av kunstnerens arbeid, og kunnskapen knyttet til disse resursene er absolutt interessante for publikum.

Online

Ingeniørvesen for informatikk

Utstillingsrommet...

er det som knytter bygget sammen. Her skal prosessarbeid sammen med kunst utstilles, og det skal samtidig fungere som bevegelsessone for kunstnerne. Kunstnerne skal altså bevege seg i de samme rommene som publikum og atelierene og verkstedene organiseres rundt utstillingsrommet.

I tilknytning til utstillingsrommet skal det også legges rom for filmvisning. Dette kan være innkjøpte dokumentarfilmer, men også filmer om ART HABITATS egne kunstnere og produksjon som produseres på senteret.

Utendørs utstilling og verksted

Tilknyttet ART HABITAT skal det være utendørs utstilling og verksted som blir et viktig bindeledd mellom kunstsenteret og det offentlige rom. Det primære målet er kunstnerisk arbeid i det offentlige rom som kan nå ut til et større publikum.

BOLIG:

Gjestekunstnerne tilbys boliger ved ART HABITAT. En lett løsning hadde vært å ikke ta stilling til spørsmålet, men for Brattøra som helhet er dette et poeng siden bydelen er planlagt uten boliger. Boliger er det viktigste tiltaket for å skape en levende bydel.

Et slikt konsept for et arbeidsfellesskap for kunstnere er uvanlig og vil nok ikke være aktuelt for alle. Det gjør at kunstneren ikke kan gjemme seg bort til en hver tid, men må være aktiv i møte med andre kunstnere og publikum. Foruten dette så forutsettes det generell deltagelse som det er i de fleste arbeidsfellesskap.

UTSTILLING:

For det meste tenkes det at utstillingen dannes av bidrag fra husets egne kunstnere og gjestekunstnere, slik at man over tid vil bygge seg opp en variasjon av prosessmaterieell i ulike media for utstilling. Likevel så må kunstsenteret basere seg på å hente inn en del eksterne bidrag ved eksempelvis å få til samarbeidsavtaler med andre kunstinstitusjoner. På denne måten vil utstillingen hele tiden kunne utvikle seg og derav gi nye impulser til arbeidsfellesskapet.

ATELIERET:

Kunstneren må ha mulighet til å styre sin egen tilgjengelighet overfor publikum og andre kunstnere, men kan ikke isolere seg fra omverdenen. En løsning kan være å inføre åpen dag på atelierene eksempelvis hver 14 dag. Da kan publikum få tilgang til alle kunstnerne på samme tid, og kunstnerne kan på sin side selge kunst, få innspill på arbeid og samtidig svare på eventuelle spørsmål.

T-20

Violence!
Don't lose political

GERMANY
MADE

Berlin
SALON

OPPOSITE HOUSE
WIVES

BERLINER

POPE
CAPITOL

A3 €8
A4 €5

PROGRAM & AKTIVITET *Plikter & Rettigheter*

ARRANGEMENTER:

Det må også kreves av kunstneren at han/hun med jevne mellomrom er med på å arrangere eller holder forelesninger, kurs og workshops. På den annen side så burde ART HABITAT sørge for at eksterne aktører kommer med bidrag til driften av denne virksomheten, slik at kunstnerne ved senteret får noe tilbake.

Generelt så vil det kreves en del deltagelse av de ca 20 kunstnerne. Jeg tror likevel at de får like mye tilbake av den kontakten de får med andre kunstmiljøer og publikum.

Flere tomter på Brattøra ble vurdert for Art Habitat, hvor flere av dem egnet seg godt for et kunstsenter. Et viktig kriteriet begrenset antall tomter betraktelig, og det var graden av offentlighet, altså i de områdene hvor flest mennesker ferdes.

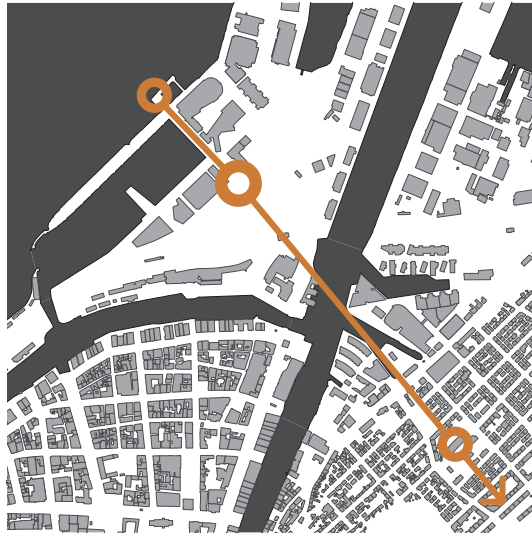
Dermed kunne jeg redusere søket til å gjelde området mellom gang- og sykkelveiene som går ut til Brattøra, inklusiv den nye tverrforbindelsen ved Trondheim Sentralstasjon. Syv alternative tomter sto igjen.

illustrasjon 7
gang- og sykkelvei

illustrasjon 8
tomtealternativ

illustrasjon 9
siktlinje

illustrasjon 10
tomtevalg

Kriteriet for offentlighet ble etter hvert enda viktigere, og kun de tomtene som grenset til det mest sentrale området av Brattøra, der hvor konsentrasjonen av bygninger er størst, ble vurdert. Det endelige valget ble tatt etter et møte ved Byplankontoret i Trondheim der jeg ble gjort oppmerksom på en mulighet.

Viss godsterminalen for jernbaneverket blir flyttet, vil Nordre avlastningsveg legges i ny trase og det nordligste området åpnes for utbygging. Samtidig var det en viktig kvalitet ved området som skulle bevares. Siktlinjen fra området ved Pirterminalen til Bispehaugen med Tyholtårnet i bakgrunnen skulle bevares. Dermed oppstod muligheten for å skape en allmenning som strakk seg fra fjorden, forbi Rockheim, til den nye traseen for Nordre avlastningsveg. En kulturallmenning og et nytt offentlig rom.

KILDER

LITTERATUR:

*“Lademoen Kunstnerverksteder 1993 - 2003”,
Per Formo med flere (2003)*

*“Katharina Grosse: Wish I had a big studio in the
center of the city”, Lars Müller (2009)*

NETT:

www.adressa.no

www.brattora.no

www.lkv.no

www.pir2.no

www.verketkunstarena.no

MUNTLIGE KILDER:

Brit Dyrnes,

keramiker (Atelier Ilsvika)

Erlend Leirdal,

kunstner

Ingrid Sætherø,

sivilarkitekt, Trondheim byplankontor

Jostein Kirkerud,

billedkunstner og førsteamanuensis (NTNU)

Merete Morgenstjerne,

billedkunstner (LKV)

Per Formo,

billedkunstner (LKV)

Ulrika Wallin Johansen,

rådgiver (utsmykking/kommunal kunst),

Trondheim kommune